

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

Zondag 13 mei 2018

Voorganger: dr. Tjaard Barnard

Organist: Aart Bergwerff

Thema: Hemelvaart: een gek verhaal

Orgelspel

Welkom door kerkenraad

Openingslied Psalm 47: 1 en 2

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
Die hemel en aarde gemaakt heeft
Die trouw houdt tot in eeuwigheid
En die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
Van God onze Vader
En van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied

Inleidende bijbellezing Psalm 19: 1-7

19¹Een lied van David. Voor de zangleider.

²De hemel vertelt aan alle mensen
hoe machtig God is.

De hoge hemel laat aan iedereen zien
wat God gemaakt heeft:

de zon, de maan en de sterren.

³De hemel vertelt het elke dag,
de hemel zegt het iedere nacht,
in een heel eigen taal.

⁴Het is geen gewone taal,
geen taal met woorden.

Het is een taal zonder geluid.

⁵Toch gaat het bericht de hele aarde over,
het gaat de hele wereld rond.

God gaf de zon een plaats aan de hemel.

⁶Elke ochtend komt de zon stralend tevoorschijn.

Dan begint hij de weg die hij elke dag gaat.

⁷Aan het ene eind van de hemel komt de zon op,
aan het andere eind gaat hij onder.

Zo geeft hij warmte aan de hele aarde.

Gebed

Eeuwige God,

Hier zijn we bijeengekomen, in uw huis. In een kerk waar al zolang mensen inspiratie zoeken en vinden. Een veilig dak boven ons hoofd. Een dak dat hoog boven ons hoofd is. Een hoogte die onze blik als vanzelf naar boven trekt. Een plek die ons ons leven laten richten naar boven.

Als we lopen aan het strand, als we in een donkere nacht naar de hemel kijken, dan wordt ons als vanzelf iets gewaar van u. Dan spreekt de hemel ons aan. Dan zien we in de sterren onze kleinheid. Maar dan voelen we ook, dat we er mogen zijn. Dat u ons bestaan hebt gewild.

Geef het ons, om zo naar boven te durven kijken. Zoekend naar onze plek in deze wereld. Zoekend naar inspiratie. Zoekend naar kracht om er voor elkaar te mogen zijn.

Blijf ons bestaan in uw licht zetten. Blijf ons inspireren door uw hemel.

Wees met ons, want zonder u kunnen we niet.

Amen.

Lied 216

Bijbellezing Handelingen 1: 4-11

⁴Op de dag dat Jezus naar de hemel ging, zei hij tegen de apostelen: ‘Jullie moeten in Jeruzalem blijven. Blijf daar wachten. Want mijn Vader heeft beloofd om jullie de heilige Geest te geven. Dat heb ik jullie al verteld. ⁵Het zal over een paar dagen gebeuren: dan zullen jullie met de heilige Geest gedoopt worden. Dat is anders dan toen Johannes mensen doopte, want Johannes doopte met water.’

⁶Toen vroegen de apostelen aan Jezus: ‘Heer, is dat dan het moment waarop u koning van Israël zult worden?’ ⁷Jezus antwoordde: ‘Jullie hoeven niet te weten wanneer dat zal gebeuren. Dat weet alleen mijn Vader. ⁸Maar jullie zullen kracht krijgen van de heilige Geest. En daarna moeten jullie overal in Jeruzalem over mij vertellen. En in heel Judea en Samaria, en overal op aarde.’

⁹Toen Jezus dat gezegd had, zagen de apostelen hem naar de hemel gaan. Een wolk nam hem mee, zodat ze hem niet meer konden zien.

¹⁰Terwijl de apostelen nog omhoog stonden te kijken, waren er opeens twee engelen bij hen. Ze hadden witte kleren aan. ¹¹Ze zeiden: ‘Mannen uit Galilea, jullie moeten niet naar de lucht blijven kijken. Jezus is naar de hemel gegaan, maar hij zal terugkomen op de wolken.’

Lied 663

Preek

Soms, gemeente, word je als predikant uitgenodigd voor dingen waar je niet direct op zit te wachten. Sterker nog, je ontvangt iets in je mailbox, waarbij je je afvraagt of je spamfilter wel streng genoeg is ingesteld. Je denkt: dat is toch spam? Totdat je in tweede instantie iets bekends voorbij ziet komen en je denkt: daar moet ik toch eens serieus naar kijken. Zoiets had ik, toen ik ongeveer een maand geleden een uitnodiging kreeg voor stadsastronauten. Ik kom er zo direct op terug.

Vandaag is het de zondag tussen Hemelvaart en Pinksteren. In de liturgische traditie heet het zondag Weeskind. Naar de tekst uit het Evangelie waar Jezus zegt: ik laat jullie niet als weeskinderen achter. Dat gaat natuurlijk over de positie van de verweesde leerlingen, wanneer Jezus niet meer bij hen is. Na Goede Vrijdag en Pasen. En in het bijzonder na Hemelvaart.

En al wordt in deze gemeente sinds de negentiende eeuw geen dienst meer gehouden op Hemelvaartsdag, ik wil er toch af en toe – en in het bijzonder vanmorgen – bij stil staan. Ook als we het maar een vreemd verhaal vinden, is het toch een verhaal dat gegeven is met onze traditie. Waarbij het goed is, om eens stil te staan.

Vanmorgen wil ik dus in drie delen voor u preken:

1. De stadsastronauten
2. Het verhaal van hemelvaart
3. Een blik op de hemel.

Stadsastronauten

Allereerst dus de stadsastronauten. Ik ontving een mailtje van Marjolijn van Heemstra. Zoals u weet een opkomende schrijfster van romans. Haar moeder heb ik nog mogen bevestigen als lid van onze gemeente. Tegenwoordig schrijft

ze veel, naast haar boeken ook regelmatig in Trouw. Het was dat het mailtje van haar kwam, anders had ik het ongetwijfeld vrij snel verwijderd. Zij schreef over stadsastronauten. Dat was een bijzonder project, dat zich als volgt laat omschrijven. Het bijzondere van astronauten is dat zij veranderen na hun ruimtevlucht. Veel astronauten komen anders van boven terug. Zij hebben de aarde van grote afstand gezien, de grote bol in een onmetelijke ruimte en dat geeft hun een nieuw perspectief op onze wereld. Denk voor Nederland aan de bekende Wubbo Ockels en André Kuipers. Nadat zij gestopt waren als ruimtevaarders, werden zij geïnspireerde voorvechters voor een beter milieu, voor een betere wereld. Marjolijn van Heemstra, met anderen, probeerde vanuit dit perspectief een initiatief te nemen, dat mensen in onze stad de ogen zou openen. Zouden wij aardlingen het niet nodig hebben, dat wij eens vanuit een ander perspectief naar onze wereld zouden kijken? Als wij ook met een blik vanuit de hemel naar de aarde zouden kijken, zouden wij dingen hierbeneden heel anders doen. Dan zouden we beter met de aarde omgaan. Dan zouden we beter met elkaar omgaan, omdat we weten dat we elkaar nodig hebben.

Even terzijde: u denkt misschien, dat begint allemaal wel heel zweverig te klinken. Zo kennen we onze Tjaard toch niet? En gelijk hebt u. De bijeenkomst van de stadsastronauten vond plaats op een zaterdagmiddag. En juist een zaterdagmiddag die bestemd was voor een leuke gezinsactiviteit. Ik had het mailtje een tijdje laten liggen. Totdat ik van Martine van Liempt een herinnering kreeg. Mevrouw Van Heemstra had gebeld, of mijn mailadres wel goed was. Zou ik eens met haar contact kunnen opnemen? Ik had niet direct zin, moet ik bekennen, maar toch, ik vond ook niet dat ik het zomaar terzijde kon schuiven. Dus ik stuurde haar oorspronkelijke mailtje naar mijn vriendin door, om uit te leggen, dat ik wellicht op zaterdagmiddag moest werken. Per kerende post kreeg ik de vraag, of dit een grap was!

Maar nee, het was geen grap. En het werd nog een interessante middag ook. De organisatoren hadden een groep van vijftien mensen bij elkaar gebracht, die allemaal een bepaalde kijk op licht en donker, aarde en hemel hadden. We werden uitgenodigd om allemaal iets te vertellen over wat wij in ons vak deden met deze onderwerpen. Er waren mensen die zich bezighielden met

lichtvervuiling. U weet dat het, zeker in de buurt van onze stad, nergens in de avond meer echt donker is. Dat is slecht voor de dieren. Maar het is ook slecht voor de mensen. In elk geval kun je hier de sterren amper meer zien. Een bioloog, hoogleraar aan de medische faculteit, vertelde ons over de biologische klok die telkens in de war raakt, doordat mensen nooit meer rust nemen. Doordat het nooit meer echt donker is en doordat we nooit naar ons lichaam luisteren. Daar worden we ziek van. Er was een jonge architect die een geweldig project bedacht had, zodat wij in Rotterdam de hemel weer konden zien. Allereerst zouden we op grondniveau het licht zo moeten inrichten, dat het minder naar boven verspreid. En wanneer we dan nog op een paar wolkenkrabbers plekken zouden maken, waar het licht van beneden afgeschermd zou zijn, dan zouden we weer in de gelegenheid zijn om de hemel en de sterren te zien.

Laat ik eerlijk zijn, in dit gezelschap van een enkele wetenschapper, wat kunstenaars en biologen was ik een vreemde eend in de bijt. Ik presenteerde mezelf als dorpsdominee aan een gezelschap dat waarschijnlijk in twee generaties geen kerk meer van binnen had gezien,. Maar o wonder: ze waren nieuwsgierig naar wat ik te vertellen had. Ik vertelde hoeveel inspiratie er in onze kringen ontleend wordt, juist aan een blik op de hemel. Hoe religieus de ervaring kan zijn, van staan aan het strand en de oneindige zee en de onmetelijke sterrenhemel te zien. Hoe klein en nietig, maar ook hoe bijzonder een mens zich dan kan voelen. Als mens gewild, misschien wel door God, in dit ondermaanse. Klein en nietig, maar wel geliefd.

Naar aanleiding van de opmerkingen van de architect – met zijn constructies waarvandaan je de hemel kon zien – zei ik dat wij in de christelijke kerk dat al tweeduizend jaar doen: plekken maken, waarvandaan je de hemel kunt zien.

Het werd een bijzondere middag en ik zal er zeker nog eens op terugkomen.

Zo kom ik bij deel 2.

Het verhaal van de hemelvaart

Laat ik eerlijk zijn: als vrijzinnigen hebben we al heel lang weinig met dit verhaal. Al sinds het einde van de negentiende eeuw werden er geen

kerkdiensten meer op deze dag gehouden in onze gemeente. Het was veeleer een dag voor een bezoek aan de tempel van ongekorven hout: het bos dus.

Van de verhalen van de grote christelijke feestdagen is het misschien ook wel het lastigste voor te stellen. Jezus is lichamelijk opgestaan met Pasen en nadat hij veertig dagen lang zo af en toe aan zijn leerlingen is verschenen, houdt het nu plotseling op. Hij vertrekt naar de hemel en de leerlingen moeten het maar zelf doen. We hoorden daarnet het plastische verhaal over een wolk die hem naar de hemel meevoerde, zodat niemand hem kon zien. Het is een verhaal, dat in zijn letterlijkheid allerlei vragen stelt, die met ons moderne, wetenschappelijke wereldbeeld niet te verenigen zijn. Als Jezus op die manier naar de hemel ging, waar zou ie dan gebleven zijn? Had men tweeduizend jaar geleden nog een fysieke hemel boven de aarde in gedachte, ons wereldbeeld kent een onmeetbaar groot heelal, waarin voor een hemel geen plaats meer is. Zou de Heer met een grotere snelheid dan het licht gereisd hebben? Anders zouden we hem nu nog kunnen zien.

Kortom: met die letterlijke hemelvaart gaat het voor ons niets meer worden. Misschien moeten we ook wel eerlijk zijn en begrijpen, dat het ook in de goede oude tijd, voor de schrijver van Lucas, een verlegenheidsoplossing was. Laat ik dat even kort toelichten.

In de tijd van de eerste leerlingen, zeg rond Paulus, kon je je voorstellen, dat een martelaar die voor Gods zaak moest sterven, zou opstaan in de hemel. Vanuit die hemel kon hij met een soort geestelijk lichaam aan mensen verschijnen. Zo werd dat over verschillende joodse martelaren verteld. En in alles lijkt het erop, dat dit het eerste beeld van Pasen was. Jezus was als een martelaar gestorven. Zijn lichaam was begraven. Zijn geestelijk lichaam stond op in de hemel, was bij God, maar kon af en toe aan de mensen verschijnen.

Pas veertig jaar later, bij de Evangelist Marcus, ontstond er een heel ander beeld van de gebeurtenissen van Pasen en het is dat beeld, dat nu al tweeduizend jaar meegaat. Marcus vertelt als eerste hoe de drie dames op de vroege zondagmorgen bij het graf komen om het lichaam van Jezus te verzorgen. Zij

komen daar, maar hij is er niet meer. Hij is letterlijk, lichamenlijk opgestaan. Het graf is leeg. Zijn lichaam is weg. Het loopt, op een bijzondere manier, op aarde rond. Je zou het kunnen voelen, zoals de ongelovige Thomas het mocht. Het heeft dus een bijzondere lichamenlijkheid.

Het was een prachtige, literaire vondst van Marcus. Hoe kun je mooier vertellen dat iemand is opgestaan, dan door te vertellen dat zijn graf leeg is? Tien jaar later schrijft de Evangelist Matteüs zijn verhaal. Hij begrijpt dat het niet zo'n sterk punt is. Tegenstanders zullen hoogstens zeggen: een leeg graf? Zijn leerlingen zullen zijn lichaam wel gejat hebben om nu goede sier te kunnen maken met een opstanding. Nee hoor, we geloven er niets van!

Matteüs maakt het verhaal daarom nog mooier, door bij het graf een paar bewakers neer te zetten. Ze stonden er natuurlijk niet. Hij heeft ze zelf verzonnen. Als antwoord op de kritiek: ze hebben zijn lijk gestolen.

De evangelist Lucas – die ook de schrijver van de Handelingen van de Apostelen was – zit hiermee met de gebakken peren. Bij Paulus was het niet onlogisch dat de verschijningen van Jezus een keer zouden stoppen. Hij was tenslotte al in de hemel bij God. Maar als Marcus nu gelijk had en Jezus op aarde rondliep, moest daar ook een keer een einde aan komen. Alleen al doordat Lucas vijftig jaar later schreef en ook de verschijningen een keer gestopt waren.

Dan schrijft Lucas het verhaal dat wij kennen als de hemelvaart. Laten we nuchter zijn, Lucas zat voor hetzelfde probleem als waar een schrijver van een moderne soapserie voor zit. Af en toe moet er iemand uit een verhaal worden geschreven. Hier geen ingewikkeld auto-ongeluk of iets dergelijks, maar het mooie verhaal van de hemelvaart. Jezus wordt uit het verhaal geschreven. Het verhaal vertelt eigenlijk wat iedereen al wist: Jezus was niet letterlijk meer op aarde. Als mensen moesten we het doen, met het verhaal wat hij gebracht had. Zelf moesten we het zoeken. Zelf moesten we het vinden. De leerlingen van Jezus stonden er alleen voor en moesten verder.

Volgende week wordt dat verhaal vervolgd met het Pinksterverhaal waarin Gods hulp en inspiratie toch nog verzekerd zouden blijven. Maar nu moesten ze het toch echt zelf doen.

De hemel

En zo kom ik bij het laatste deel van deze preek: een korte blik op de hemel. Wat mij betreft, gaat het hier om iets uitermate ambivalents. Voor de meesten van ons is de hemel een herkenbaar beeld. Daar hebben we het over, als we denken aan de mensen die ons zijn voorgegaan. Daar hebben we het over, als we praten over een plek waar God zou kunnen zijn. Daar hebben we het over, als we iets willen vertellen, dat al het andere te boven gaat.

Tegelijkertijd: we hebben geen idee waar de hemel is. Of er na dit leven nog iets is, dat wachten we rustig even af, zeggen velen onder ons. Of er een God is, buiten onszelf, buiten onze diepste inspiratie, buiten die kleine vlam in ons eigen bestaan, we weten het bepaald niet zeker. En tegelijkertijd: we blijven de hemel gebruiken als beeld, als metafoor, van al het hogere dat we zoeken.

We gebruiken het woord gerust, al weten we zelf heel goed dat het een lastig woord is en dat het over het algemeen voor ons niet betekent, waar het letterlijk voor staat. De hemel is voor ons de plek of het beeld dat het beste in ons boven roept. Dat ons vertelt over een wereld die ons overstijgt, ook al twijfelen we soms aan het werkelijkheidsgehalte van deze uitspraken. De hemel blijft ons trekken, ook als onze nuchterheid ons aan de aarde vasthoudt.

De psalmist vertelde het al: de hemel vertelt ons van Gods eer. Gods schepping zien we het beste als we naar de hemel kijken. En alleen daarom zouden die plannen van die stadsastronauten best wat meer aandacht mogen krijgen. In een lichte stad, waar het nooit donker wordt, is de hemel ver weg. Maar in het duister kunnen we verlangen naar het licht dat niet uitdooft, dat blijft bestaan.

De engelen uit het verhaal van de hemelvaart komen de mensen waarschuwen. Blijf niet alleen maar staren naar de hemel. Alsof ze willen zeggen: hier op aarde

moet het gebeuren. Hier moet je het blijven doen. Hier, in dit leven, moet je er zijn voor je medemens. Hier is de plek waar je gesteld bent.

Laten we vasthouden aan die dubbelheid. Zoeken naar een hemelse inspiratie die ons overstijgt en ons telkens weer oproept om het hogere te zoeken. Tegelijkertijd leven in onze aardse wereld die steeds meer een hemel kan worden, als we er maar zo naar willen kijken.

Ofwel: misschien moeten wij uiteindelijk wel die stadsastronauten worden, waar Marjolijn van Heemstra zo over sprak: mensen die het aandurven, met een ander perspectief naar onze wereld te kijken. Een hemels perspectief.

Amen.

Orgelspel

Gebeden

Eeuwige, onze God,

Gij hebt ons uw wereld gegeven, om het hier tot een paradijs te maken.

Gij hebt ons de kracht en het verstand gegeven om het goede te doen.

Gij hebt ons oren gegeven, om naar uw roepstem te horen.

Maar uw wereld is niet de schepping zoals u die bedoeld hebt.

Uw wereld kent leed, leed dat wij mensen elkaar toebrengen.

De klanken van uw liefde worden verstomd, door het lawaai van de haat van mensen.

Geef ons kracht om naar uw roeping te leven.

Geef ons vertrouwen om op uw te hopen.

Geef ons moed om het met uw perspectief te proberen.

God van mensen, ontferm u over uw wereld.

Ontferm u over wie eenzaam en verdrietig zijn.

Vertrouwt ons, als diep leed ons terneer drukt

Versterk ons als we moeten leven met een geheim, dat we niet kunnen uitspreken.

Vervul ons met uw liefde, zodat wij er ook voor andere mensen kunnen zijn.

In de stilte van ons hart spreken we uit, wat niemand voor ons kan zeggen.

In de stilte bidden we tot u voor mensen om ons heen, voor ons zelf, voor wat ons dwarszit.

Eeuwige God, hoor naar ons, als we bidden.

[...]

Bidden we u met de woorden van Jezus :

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd.
Uw Koninkrijk kome,
Uw wil geschiede,
Op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood.
En vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij onze schuldenaars vergeven.
En leid ons niet in verzoeking,
maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid
in eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

Slotlied 919

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde.

Aanvaarden we onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,

Haar taak in deze wereld met haar noden.

En gaan wij dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht

Onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.

De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.

De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Amen.

Lied 978: 4

Orgelspel